

ԿՈՆՖԳԱՆԳ ԼՈՒՀ
(Թրիբի համալսարան)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ. ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՏՊԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ՓՈՐՁԱՌՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

*Տղազրում ենք անվան գիտնականի խոսքը՝ հնչած 2007 թ. հունիսի 8-ի
77 գիտությունների ազգային ակադեմիայի
դասվավոր դոկտորի կոչում ստանալու կադավաթյամբ:*

*Ակադեմիայի հարգելի նախագահ և ղեկավար համալսարանի հարգելի ռեկտոր,
ակադեմիայի և համալսարանի հարգելի անդամներ,
հարգելի գործընկերներ և բարեկամներ*

Նախ և առաջ ես ցանկանում եմ իմ խորին երախտագիտությունը հայտնել Գիտությունների ազգային ակադեմիայի նախագահությանը՝ ինձ այս բարձր կոչմանն արժանացնելու համար, որը մեծ պատիվ է և, անշուշտ, ամենակարևոր իրադարձությունն է իմ կյանքում՝ որպես մաթեմատիկոս:

Հպարտ եմ ձեր ակադեմիական հանրության անդամ դառնալու համար: Եվ մեծ պատիվ եմ համարում, որ հատկապես Հայաստանը շնորհեց ինձ այս բացառիկ կոչումը:

Պարբերաբար նշել եմ այս մասին և ցանկանում եմ նորից ու

նորից կրկնել՝ իմ ամբողջ ուսումնառության ընթացքում ես չըջապատված եմ եղել հայ անհատականություններով:

Երբ երեխա էի, հայրս փորձում էր ինձ ուսուցանել շախմատ՝ Հայաստանի ազգային խաղին, և ես իմացա Պետրոսյանի, այնուհետև՝ Կասպարովի ա-

նունները: Անշուշտ, անցյալ տարվանից ի վեր Հայաստանի թիմը շախմատի օլիմպիադայի հաղթողն է:

Դժբախտաբար, հայրս հաջողության չհասավ իր ջանքերում, և ես անհարմար էի զգում և գիտեի, որ հաղթելու հնարավորություն չունեմ, երբ հայ ընկեր-

►ներս խնդրում էին շախմատ խաղալ:

Այնուհետև ես երաժշտություն էի սովորում փոքր-ինչ ավելի հաջողությամբ, և ես իմացա Արամ Խաչատրյանի անունը և նրա երաժշտության ազգային բնույթի մասին: Հաճույք եմ ունեցել ներկա լինել նրա «Գայանե» բալետի շքեղ բեմադրությանը Երևանի Օպերայի և բալետի թատրոնում, իսկ «Սպարտակը» տեսել եմ գերմանական հեռուստատեսությամբ: Եվ, իհարկե, Շառլ Ազնավուրի (որ իրեն դեռ հայ է զգում) շանսոններն ամբողջ ժամանակ հնչում էին իմ ականջներում:

Երբ մոտավորապես 15 կամ 16 տարեկան էի, զբաղվում էի սպորտով՝ մարմնամա էիրզուքյամբ և թեթև ատլետիկայով: Մեր խմբում հայազգի Տեր-Հովհաննիսյանին աստվածացնում էին: Երկար տարիներ նա երկարացատկի աշխարհի չեմպիոնն էր, նրա արդյունքը 8.35 մ էր, և շատ երկար ժամանակ այն մնաց համաշխարհային ռեկորդ:

Մաթեմատիկա սովորել սկսել եմ Գիսենի համալսարանում և օրթոգոնալ շարքերի դասախոսության ժամանակ (դասախոս՝ պրոֆեսոր Ալեքսիշ), ծանոթացա ակադեմիկոս Թալալյանի աշխատանքի և նրա՝ ունիվերսալ օրթոգոնալ շարքերի վերաբե-

րյալ հոյակապ արդյունքներին: Հավանաբար դա իմ՝ ունիվերսալ ֆունկցիաների հետազոտությունների սկզբնակետն էր:

Կարճ ժամանակ անց Մերգեյանի և Առաքեյանի թերեմները հայտնի դարձան մեր երկրում, և այդ կարևոր արդյունքները հիացրին մեծ թվով մաթեմատիկոսների և առիթ հանդիսացան, որ նրանք ուշադրություն դարձնեն մոտավորությունների տեսությանը կամ կոմպլեքս անալիզին:

Ակադեմիկոս Առաքեյանին առաջին անգամ հանդիպեցի 1989 թ. ԱՄՆ-ում անցկացվող գիտաժողովի ժամանակ: Այդ ժամանակ նա նոր էր հրապարակել մի կարևոր հոդված՝ գումարման մեթոդներով անալիտիկ շարունակության թեմայով, որով ես էլ էի հետաքրքրվում, և ես շատ էի փափագում ավելին իմանալ նրա ստացած արդյունքների մասին: Սակայն այսօր կարող եմ արդեն խոստովանել՝ ես չափազանց ամաչկոտ էի, որպեսզի մոտենայի ականավոր և հանրահայտ Առաքեյանին ու քննարկեի այդ խնդիրը:

Միայն այն բանից հետո, երբ հավաքեցի ամբողջ իմ քաջությունը, խնդրեցի նրա մից հոդվածի պատճենը, որը նա բերեց հաջորդ օրը: Եվ անմիջապես առաջին իսկ շփման ժամանակ

իմացա նրա մեծ բարության և ակնառու անհատականության մասին: Ինչքան շատ էի ճանաչում Առաքեյանին, այնքան շատ էի հարգում նրա բնավորության բոլոր հատկանիշները՝ ընկերասիրությունը, մարդասիրությունը և ներդաշնակությունը:

Մոտավորապես 10 տարի առաջ Թրիբի մեր համալսարանի մաթեմատիկոսների և հայ գիտնականների միջև արգասաբեր համագործակցություն սկսվեց: Համակցելով երկու տարբեր դպրոցների կողմից մշակված մեթոդները և միջոցները՝ արդեն իսկ կարճ ժամանակ անց հնարավոր եղավ ապացուցել նոր և կարևոր արդյունքներ:

Մեր ընկեր Վալերի Մարտիրոսյանն առաջինն էր, որ այցելեց մեր համալսարան. մի քանի օր միայն պահանջվեց, որպեսզի խոսելով մեր գաղափարների մասին, նորովի և ավելի խորն ըմբռնեմք ունիվերսալ ֆունկցիաների հատկանիշները: Մի քանի հիմնարկներ աջակցեցին մեր համատեղ հետազոտություններին, և, բարեբախտաբար, նաև մի քանի երիտասարդ մաթեմատիկոսներ կարողացան

գալ մեր երկիր, որոնցից կուզենայի մշել Անուշ Յավրյանի

■ ԳՆԱԿԱՆ ԳԻՏԱՄԿԱՆՆԵՐ

և Տաթևիկ Ղարիբյանի անունները:

Ընդհանուր առմամբ մինչ այժմ 21 համատեղ հողված է հրատարակվել միջազգային հանդեսներում, և մոտ ապագայի համար քննարկվում են նոր նախագծեր, նույնիսկ համատեղ մենագրություններ գրելու ծրագրեր կան: Գիտությունների ազգային ակադեմիայի և Պետական համալսարանի հետ համաձայնագրերը լավ հիմք են համատեղ հետազոտությունների շարունակության, «անալիտիկ» շարունակության համար, որը մինչ այժմ շատ հաջող է ընթանում:

Եվ իմ անձնական ցանկությունն է, որ մեր հաստատություն-

ն ի այն պիսի հյուրընկալության ես արժանանում, որը կորել է շատ երկրներում: Երբ հյուրընկալատում է, որ դու միշտ ցանկալի հյուր ես իր տանը, պարզապես դատարկ կլիշե՛նք, այլ ասված է լրջորեն և լի է սիրալիրությամբ:

Ուստի՝ նորից հայտնում եմ իմ խորին երախտագիտությունն այս բարձր կոչման համար, որին արժանացել եմ: Ես պետք է այն նույնիսկ ավելի բարձր գնահատեմ, քանի որ այս կոչումը ինձ տվել է համաշխարհային գիտական հեղինակություն ունեցող հաստատություն:

Մի քանի անգամ Հայաստան այցելելու պատիվ եմ ունեցել, մաթեմատիկական թեմաների շուրջ մի քանի դասախոսություններ եմ ունեցել, ուստի թույլ տվեք այսօր խոսել այս երկրի հետ կապված իմ մի քանի անձնական տպավորությունների մասին, որը, ինչպես դուք արդեն գիտեք, ինձ համար դարձել է հարազատ և սիրելի երկիր: Իմ զեկույցը հարգանքի տուրք է Հայաստանին, ձեր երկրի բնական շքեղությանը:

Երևան քաղաքում մի գանձատուն կա՝ Մատենադարանը: Ես այնտեղ եղել եմ մի քանի անգամ և մի քանի պատճառով: Երբ այցելում ես թանգարան, արդեն տպավորվում ես դեպի մուտք

տանող զառիթափ աստիճանների մոտ գտնվող Մեսրոպ Մաշտոցի մեծ արձանով: Մաշտոցը մատնանշում է գեղեցիկ նշաններով մի տախտակ՝ հայկական այբուբենը, որն աշխարհում եզակի է և պատկանում է հայերին, ինչպես Էջմիածինը կամ Արարատը:

Մատենադարանում գտնվում է պատմական ձեռագրերի մի տպավորիչ հավաքածու, և իսկապես, այստեղ գանձեր կարելի է գտնել: Մաթեմատիկոսի համար շատ կարևոր է, որ այստեղ կա VII դարի էվկլիդեսի «Սկզբունքների» հայերեն թարգմանությունը. հունարեն բնօրինակը կորել է: Մաթեմատիկայի պատմության բնագավառի մասնագետների կարծիքով, նույնիսկ նրանց, ովքեր զբաղվում են էվկլիդեսով, «Սկզբունքների» գոյություն ունեցող ամենահին օրինակը, թվագրվում է VIII դար. «Ավելի վաղ տարբերակի, նույնիսկ միայն առանձին թերթերի գոյությունը, կառաջացներ մեծ սենսացիա»: Առաքելյանը համոզվում կազմակերպեց Մատենադարանի տնօրենի հետ, որպեսզի ավելի շատ բան իմանանք այդ ձեռագրի մասին. պարզվեց, որ այն իրականում թվագրվում է VII դար: Արդյունքները Ղարիբյանի պատրաստած լրացուցիչ նյութերի և լուսանկարների հետ միասին ուղարկեցի Կանադայում ▶

ների մաթեմատիկոսների միջև առկա լավ հարաբերությունները «վարակիչ» լինեն նաև գիտության այլ բնագավառների համար:

Միևնույն ժամանակ կարևոր և անհրաժեշտ եմ համարում, որ մեր երկրների երիտասարդ սերունդները ավելի սերտ շփվեն՝ ավելի շատ բան սովորելով մեր ազգերի պատմության և մշակույթի մասին (իսկապես, ես երբեք չզգացի, որ մեր մշակույթների միջև տարբերություններ կան):

Երբ այցելում ես Հայաստան,

աշխատող էվկլիդեսի մասնագետներին: Արծազանք չեղավ. ես նույնիսկ պատասխան չստացա: Ակնհայտ է, որ հետևյալ կարծիքն է տիրում. Հայաստանում այդպիսի գանձ չի կարող գոյություն ունենալ: Սկզբում բավական բարկացել և հուսախաբվել էի նման պահվածքից: Բայց այժմ կարծում եմ, որ ավելի լավ է այս թանկարժեք առարկան մնա որպես (թաքնված) գանձ հայերի հսկողության ներքո:

Չնայած այս հանգամանքին, իմ կարծիքով, Մատենադարանը գրադարան է ոչ միայն Հայաստանի, այլ աշխարհի համար: Մի շարք հունարեն, ասորերեն և այլ կարևոր ձեռագրերի միայն հայերեն թարգմանությունները գոյություն ունեն: Լինելով կապող օղակ արևելքի և արևմուտքի միջև՝ աշխարհագրական դիրքի և Մաշտոցի այբուբենի շնորհիվ այստեղ պահպանվել են 1600 տարվա պատմության, գիտության և արվեստի գործեր:

Անշուշտ, Մատենադարանը գանձատուն է, բայց նաև հայերի հպարտությունն է, քանզի օգնել է հայերին պահպանել իրենց ազգային ինքնությունը օտարերկրյա իշխանություններից: Այս կայունության բազմաթիվ պատճառներից մեկն այն է, որ նրանք ամուր են պահել իրենց սե-

փական գիրն ու այբուբենը:

Հայկական բարձրավանդակը մեր քաղաքակրթության հիմքն է. դա ապացուցված է անթիվ հայտնագործություններով՝ հազարավոր տարիների ընթացքում: Արվեստի, գրականության և

ճարտարապետության փատաթղթերը ցույց են տալիս ձեռքի աշխատանքի գեղագիտությունը և հնարավորությունները, ինչպես նաև հայ ազգի բարձր հումանիտար կրթությունը: Կասկածից վեր է, որ Արարատը շրջապատող տարածքը, որն սկզբնապես ամբողջովին հայկական տարածք էր, մեր մշակույթի բնօրրանն է:

Սակայն հայերը ճնշված ազգ են: Արտաքսումները, կոտորածները, ջարդերը մշտական են նրանց պատմության մեջ: Մի ժամանակ այդ երկիրը ձգվում էր Կասպից ծովից գրեթե մինչև Միջերկրական ծով, իսկ Արարատի մարզում գտնվող Անի մայրաքաղաքի շքեղությունը դարձել է Հայաստանի ոսկե դարաշրջանի խորհրդանիշ: Բայց հետո շատ ազգեր հպատակ դարձրին քրիստոնյա հայերին: Տարածքն անընդհատ բաժանվում էր, և նույնիսկ Արարատը՝ Նոյի լեռը, հափշտակվեց: Գնշումներն իրենց գազաթնակետին հասան անցյալ դարի սկզբում թուրքերի իրագործած եղեռնի ժամանակ:

Վերջին 15 տարիների ընթացքում մենք մեր երկրում շատ ավելին իմացանք հայերի ողբերգական պատմության մասին, քան նախկինում: Գոյություն ունեն ռադիո- և հեռուստառեպորտաժներ, որոնք պատմում

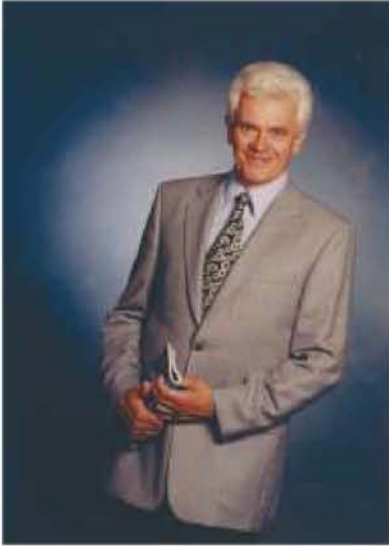
են եղեռների սարսափների մասին: Ես կարդացել եմ Ֆրանց Վերֆելի «Մուսա լեռան 40 օրը», շատերն էլ նույն բանն են անում, և մեր երկրի մարդիկ դառնում են նրբազգաց և սարսափում են մարդու հանդեպ մարդու անմարդկայնությունից:

2005 թ. գարնանը այցելեցի Երևան. ապրիլի 24-ին Եղեռնի 90-ամյակն էր: Ես միացա մարդկանց հսկայական խմբին, որ ջերմեռանդ թափորով քայլում էր դեպի հուշահամալիր՝ այնտեղ միանալու և հավերժական կրակի շուրջ ծաղիկներ դնելու:

Քայլելով այս խմբի հետ՝ մի շատ ազդեցիկ դեպք տեսա. երկու բավական ծեր մարդ, որոնք քայլում էին իմ կողքով, հայտնեցին ինձ իրենց երախտագիտությունն ու հարգանքն առ այն, որ ես, ակնհայտորեն հայ չլինելով, մասնակցում եմ այս արարողությանը: Այս ծեր անծանց հոգու խոսքը ինձ համար շատ հուզիչ էր և կարևոր. այն ընդմիջտ կմնա իմ հիշողության մեջ:

Հայաստանի եկեղեցիների և վանքերի մասին խոսել նշանակում է խանդավառվել նրանցով: Իհարկե, էջմիածնի մայր տաճարն ամենակարևորն է, այն նույն նշանակությունն ունի Հայաստանի ուղղափառների համար, ինչ որ Վատիկանը կաթոլիկների: Էջմիածինը Հայաստանի առաքելական եկեղեցու սուրբ կենտրոնն է և, իմ կարծիքով, բոլոր հայերի, Սփյուռքում ապրողների հոգևոր վայրը: Կառուցված լինելով IV դարում՝ էջմիածինը, հավանաբար, Աստծո ամենահին և գործող տունն է և ըստ արժանվույն գտնվում է UNESCO-ի հովանու ներքո:

Մի քանի պատճառներով, որ ես կփորձեմ բացատրել, ինձ նաև դուր են գալիս երկրով մեկ սփռված փոքրիկ վանքերը: Ո՛չ,

նրանք ո՛չ պերճաշուք են, ո՛չ էլ հոյակապ: Նրանք վեր չեն խոյանում մինչև երկինք, ինչպես օրինակ Քյուլնի կամ Սևիլի տաճարները, այլ ընդհակառակը, զուսպ են, նույնիսկ ամաչկոտ: Դրանք, հավանաբար, իրենց զույնը ստանում են մոտակա վայրերից բերված քարերից՝ դեղնամոխրագույն, շագանակագույն, գրեթե սև կամ կարմրավուն: Նրանց միակ դեկորացիան ցանցահյուսազարդ զարդարանքներն են, որոնք հատուկ են նաև խաչքարերին: Եվ երբ այցելել են Հայաստան, գնացել են նրա վանքերը, իհարկե, հիացել են այս գլուխգործոցներից՝ խաչքարերից, շատերով, որոնցից ոչ մեկը մյուսին նման չէ: Այն վայրերը, որտեղ կառուցված են վանքերը, համապատասխանում են բնապատկերին, բնությանը՝ ավելի շուտ ընդգծելով շրջապատող ժայռերը, սոսիները կամ անտառը, քան թե իրենց:

Այցելել են Գեղարդավանք, որը շատ գեղատեսիլ վայրում է գտնվում, և հասկացել են, որ այն ազգային, սուրբ վայր է էջմիածնի նման: Այն բաղկացած է ժայռակերտ մի քանի եկեղեցիներից և մատուռներից: Երբ մտնում են գլխավոր եկեղեցին,

մի մեծ անակնկալ է քեզ սպասում. ներսից այն շատ ավելի մեծ է, քան թվում էր դրսից: Ապշեցուցիչն այն է, որ այն կերտված է ժայռից՝ ներառյալ կոթողները և մյուս պարագաները: Դրա շնորհիվ ներսում անիրական ակուստիկա է: Շատ տպավորիչ էր, երբ մի անգամ մեր ընկեր Փոլ Գոթին Կանադայից երգում էր այնտեղ իր հնչեղ բասային ձայնով:

Գրեթե Արարատի կողքին՝ քարքարոտ բլրի վրա, խանդավառության ևս մեկ պատճառ կա՝ հինավուրց խոր վիրապ ամրոցը և վանքը: Որոշ առումով քրիստոնեությունը սկսվել է այստեղից. 301 թ. Հայաստանը պաշտոնապես դարձավ առաջին քրիստոնեություն ընդունած ազգը:

Իմիջիայլոց, առաջին քրիստոնեական բազիլիկը, որը գտնվում է Հռոմում՝ Ալպերից հյուսիս, կառուցվել է Թրիրում 313 թ. հռոմեացի կայսր Կոնստանդինի կողմից (գրեթե քրիստոնյա կայսր): Այս առումով մեր երկրները մոտ են միմյանց:

Այսօր խոր վիրապը բազիլիկ է, որը կարծես թե վեր է խոյանում ժայռերից, և հնայում է իր պարզությամբ: Բացի այդ՝ այս վայրի տեղանքը նրա հրապույրն ավելի ուժեղ է դարձնում: Հավանաբար երկրի ոչ մի մասում չեն կարող այդքան մոտ լինել վեհապանծ Արարատին՝ իր սպիտակ սառցադաշտով: Սակայն այսօր սիրելի սուրբ Արարատը՝ Հայաստանի պատմության խորհրդանիշը,

գտնվում է Թուրքիայի անառիկ սահմանի մյուս կողմում:

Ես շատ, շատ երջանիկ եմ, որ իմ բնակարանում կա խոր վիրապի բնօրինակ յուղանկարը՝ Մեծ և Փոքր Արարատի հետ միասին: Ուստի ես անընդհատ կարող եմ նայել ձեր երկրի այս գեղեցիկ վայրին, որը նաև նկարչական արվեստի թանկարժեք գլուխգործոց է:

Հաճույք են ունեցել այցելելու Նորավանք՝ ձեր երկրի հեռավոր հարավ-արևելք: Լայնաբերան ռոմանտիկ կիրճի վերջում կարող ես գտնել մի տարօրինակ ժայռոտ կարմրավուն լանդշաֆտ, և նորից բլրի վրա գտնվում է պատմական Նորավանքը:

Իմ առաջին փորձառումները

եղել են Նոր Ամբերդում՝ Արագած լեռան մոտ (այժմ ամենաբարձրը՝ 4.090 մ), որը երկու անգամ բարձրանալու հաճույք են ունեցել: Նոր Ամբերդում, հիշում եմ, որ գիշերվա ընթացքում տեսել են ամենապայծառ փայլող աստղերը:

Գեղարդի, խոր վիրապի, Նորավանքի և Ամբերդի վանքերը կարող են բնութագրել մի շարք այլ վանքեր, որոնք հնարավոր

րություն ունեցա տեսնել (Գոշավանք, Սանահին, Հաղպատ, Սևանա վանքը), որոնք մեկ ընդհանուր բան ունեն. դրանք կառուցողներն ունեն անսխալ տաղանդ՝ գտնելու համակեցությունը բնության և հոգևոր շինությունների միջև: Հայ ճարտարապետների արվեստը անհրաժեշտ է եղել նաև արտասահմանում, օրինակ ես իմացա, որ նրանք առաջինն էին, որ ունեցել են աշտարակի գմբեթը կառուցելու հմտություն և փորձ:

Ես նաև իմացա, որ Ախեմի հայտնի գերմանական տաճարում կարելի է գտնել լատիներեն

մակագրությամբ մի քար. «Այստեղ աշխատել է մի ճարտարապետ, ով եկել է Արարատ լեռան մոտ գտնվող քաղաքից»: Հավանաբար, դա ոսկեդարյան Հայաստանի Անի մայրաքաղաքն է:

Դժբախտաբար, դեռ չեն տեսել երկու հայկական կարևոր վանք՝ Սուրբ Զոհիսիմեն և Տաթևի վանքը: Բայց իսկապես հույս ունեն, որ դեռ շատ ուշ չէ, և դեռ հնարավորություն կունենամ նորից և նորից գալու Հայաստան և վայելելու ձեր երկրի գեղեցկությունը և հյուրընկալությունը: Ցանկանում եմ հար-

գանաց հավաստիքը հայտնել Հայաստանին, նրա բնական գեղեցկությանը և մարդկանց ընկերասիրության և մարդկայնության համար»

SHNORHAKALUTJUN!

Ի դեպ...

Վատիկանը բացում է իր արխիվները*

Վատիկանը գիտնականների և պատմաբանների համար բացել է իր գաղտնի արխիվի մի մասը՝ սկսած XX դարից սկզբից՝ Մուսոլինիից և Հիտլերից մինչև Երկրորդ համաշխարհային պատերազմի սկիզբը:

Վատիկանում գտնվում է աշխարհի ամենակարևոր պատմական արխիվներից մեկը՝ այսպես կոչված «գաղտնի արխիվը», որտեղ կա մինչև 1000 թ. թվագրվող մոտ երկու միլիոն փաստաթուղթ: Ապահովության համար դրանք իմնականում պահվում են նկուղում՝ հրակայուն բունկերներում և պահեստներում՝ տեղադրված մոտ 50 մղոն երկարությամբ ձգվող դարակներում:

Ժամանակ առ ժամանակ Պապը որոշում է բացել արխիվը՝ թույլ տալով գիտնականներին և պատմաբաններին ուսումնասիրել փաստաթղթերը: Վերջին անգամ արխիվները բացվել են Պիոս IX պապի օրոք: Պիոս IX-ը ընտրվել է 1922 թ. և զլխավորել կաթոլիկ եկեղեցին մինչև իր մահը՝ 1939 թ.: Այս ժամանակահատվածում առնվազն չորս տխրա հռչակ բռնակալներ են իշխանության գլուխ անցել՝ Բենիտո Մուսոլինին Իտալիայում, Իոսիֆ Ստալինը Ռուսաստանում, Ադոլֆ Հիտլերը Գերմանիայում և Ֆրանցիսկո Ֆրանկոն Իսպանիայում: Գիտնականներին ամենաշատը հետաքրքրում են տվյալ ժամանակահատվածում Վատիկանի և այս եր-

կրոնների հարաբերությունները:

Ապագա Պիոս XII պապը 1930-ական թվականներին Բեռլինում Վատիկանի նվիրակն էր և դեսպանը: Նրա թղթակցությունը Հիտլերի հետ շատ ուշագրավ է: Պիոս XII-ը հրաժարվեց հանդիպել Հիտլերին, երբ նա 1938 թ. Մուսոլինիի հրավերով այցելել էր Հռոմ: Պապը հրամայեց փակել Վատիկանի թանգարանները, իսկ ինքը փակվեց Կաստելգանդոլֆոյի իր կալվածքում, մինչև Հիտլերը հեռացավ քաղաքից:

Մտակա օրերս Վատիկանը կիրատարակի մի փաստաթուղթ, որը հարյուրավոր տարիներ շարունակ մոռացության էր մատնված Պապի գաղտնի արխիվներում: Այդ փաստաթուղթը Տաճարական ասպետների դատավարության հաշվետվությունն է Կղեմենս V-ի օրոք՝ XIV դարի սկզբում: Տվյալ փաստաթղթի հրատարակումը ամենաաչափանցիկ նախաձեռնություններից

մեկն է. չնայած նախնական գինը մոտ 8000 դոլար է լինելու, բայց տաճարական ասպետների դատավարությունը նկարագրող ռոպեների ճշգրիտ կրկնօրինակի հրատարակումն արդեն իսկ ֆինանսական հաջողություն է, քանի որ արդեն աշխարհի բազմաթիվ գրադարաններն ու կոլեկցիոներները նախապես պատվիրել են մագաղաթյա փաստաթղթերի 800 օրինակի մեծ մասը և դրանց կից գիրքը, որը շուտով կհանվի վաճառքի:

Մագաղաթում միջնադարյան լատիներենով նկարագրված է, թե ինչպես է ինկվիզիցիան կտտանքների ենթարկել առասպելական խաչակիր ասպետներին հերետիկոսության համար, իսկ հետո անմեղ ճանաչել: Քրիստոնյաների զինվորական ուխտի անդամները, որոնք իրենց կոչում էին Քրիստոսի և Սողոմոնի տաճարի մուրացիկ ասպետներ, հաչակրաց արշավանքների սկզբից պաշտպանում էին Սուրբ երկիր այցելող քրիստոնյա ուխտագնացներին: Բայց երբ երկու դար առաջ մահմեդականները նորից գրավեցին Երուսաղեմը և խաչակիրների բանակը պարտություն կրեց, ասպետների համար ծանր ժամանակաշրջան սկսվեց: Նրանց մեղադրեցին հերետիկոսության մեջ և Կղեմենս պապը դատ հարուցեց նրանց դեմ: Այս թանկարժեք գիրքը այդ դատավարության արձանագրությունն է:

* news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/5356862.stm